

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет

**УПРАВЛІННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ
ВЛАСНІСТЮ У ПРОГРАМАХ**

Методичні рекомендації до практичних
занять та самостійної роботи
для студентів спеціальності
8.18010013 «Управління проектами»

Київ 2015

УДК 378.147.88:339.166.5 (076.5)
ББК У 291.573р
У677

Укладачі: *А. М. Овсянкін, Ю. І. Казарінов*

Рецензент *Н. Г. Чайка*

Затверджено методично-редакційною радою Національного авіаційного університету (протокол № 5/14 від 12.06.2014 р.).

У677 **Управління інтелектуальною власністю у програмах:**
методичні рекомендації до практичних занять та самостійної роботи / уклад. : А. М. Овсянкін, Ю. І. Казарінов. – К. : НАУ, 2015. – 40 с.

Методичні рекомендації містять перелік завдань із підготовки до занять, теми практичних робіт, завдання до самостійної роботи, основні теоретичні відомості, питання для самоперевірки, тестові завдання для контролю знань з дисципліни, а також список рекомендованої літератури.

Для студентів спеціальності 8.18010013 «Управління проектами».

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ	4
Практичне заняття 1. ПОНЯТТЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ЗАКОНОДАВЧА БАЗА УКРАЇНИ І МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	5
Практичне заняття 2. ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ.....	12
Практичне заняття 3. ПРОЦЕСИ СТВОРЕННЯ, НАБУТТЯ ПРАВ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	18
Практичне заняття 4. КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ДОГОВОРИ З ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	26
ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	33
ЗРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ....	34
СПИСОК ДЖЕРЕЛ	38

ЗАГАЛЬНІ МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Курс «Управління інтелектуальною власністю у програмах» належить до комплексних дисциплін, який відповідно до галузевого стандарту вищої освіти України викладається для підготовки магістрів за спеціальністю специфічних категорій 8.18010013 «Управління проектами».

Основною метою вивчення курсу є засвоєння студентами базових знань про принципи управління інтелектуальною власністю в проектах і програмах. Дана дисципліна передбачає ознайомлення студентів із законодавчою базою інтелектуальної власності, об'єктами її права, особливостями їх визначення, набуття прав і захисту в інноваційних проектах. Навчальний курс включає послідовне вивчення основних завдань управління інтелектуальною власністю, починаючи з етапу створення їх об'єктів. Процеси управління інтелектуальною власністю передбачають вибір способів її охорони і передачу прав від власника іншим суб'єктам.

Обов'язковим складником системи підготовки майбутніх менеджерів є практичні заняття. Головне їх завдання – закріплення теоретичних знань, формування навичок і вироблення вмій з тієї чи іншої навчальної теми, опанування апарату досліджень інтелектуальної власності. Вони проводяться з метою поглиблення, розширення, деталізації знань, здобутих на лекції в загальній формі, допомагають набуттю навичок професійної діяльності. Практичні заняття розвивають абстрактне мислення, здібності проводити наукові дослідження, дають змогу перевірити знання студентів і є засобом оперативного зворотного зв'язку в навчальному процесі.

Структура практичних занять складається з таких видів навчальних елементів: попередній контроль знань, навичок і вмій; формулювання загальної проблеми та її обговорення за участю студентів; розв'язування завдань та робота над помилками; виконання контрольних завдань, їх перевіряння й оцінювання. Оцінки за окремі практичні заняття беруть до уваги, виставляючи підсумкову оцінку з навчальної дисципліни.

Кожен із зазначених видів занять потребує від студентів наполегливої самостійної праці. Крім підготовки розгорнутих відповідей на всі поставлені до розгляду на практичному занятті питання, засвоєння відповідних понять та змісту нормативних актів, студенту слід уміти застосовувати методологію управління інтелектуальною власністю для обраного напрямку проектної діяльності. Відповіді на питання повинні бути докладними і обґрунтованими, містити посилання на статті відповідних нормативних актів. Результати участі кожного студента у практичних заняттях, його самостійної роботи і засвоєння навчального матеріалу оцінюються викладачем.

Практичне заняття 1

ПОНЯТТЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ЗАКОНОДАВЧА БАЗА УКРАЇНИ І МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Мета: засвоїти типове завдання нормативного забезпечення управління інтелектуальною власністю, беручи до уваги всі рівні законодавчих і нормативних актів, зокрема міжнародних; навчитись визначати законодавчі акти та нормативи, що стосуються вирішення питань створення, використання і захисту конкретних об'єктів права інтелектуальної власності (ОПВ) за напрямом проектної діяльності.

Послідовність проведення заняття

I. Обговорення теоретичних питань.

1. Історія розвитку законодавчої бази України з питань інтелектуальної власності.

2. Система законодавства України про інтелектуальну власність. Основні рівні законодавчих актів України щодо інтелектуальної власності.

3. Основні норми інтелектуальної власності, що містяться в Конституції, Цивільному, Господарському, Кримінальному і Митному кодексах України.

4. Принципи побудови та зміст спеціального законодавства України з інтелектуальної власності.

5. Основні положення загальних законів України, що регламентують правовідносини у сфері інтелектуальної власності.

6. Основи міжнародної системи інтелектуальної власності.

7. Методологічні принципи використання законодавчої бази при управлінні інтелектуальною власністю.

II. Практичне опрацювання теоретичного матеріалу.

1. Навести загальну структуру системи законодавства України щодо інтелектуальної власності.

2. Проаналізувати зміст ст. 41 і 54 Конституції України що стосується інтелектуальної власності.

3. Охарактеризувати зміст права інтелектуальної власності, сукупність майнових та немайнових прав згідно із Цивільним кодексом України (кн. 4, ст. 27, 472, 517, 520, 521, 522, 523).

4. Ознайомитись зі спеціальним законодавством України на прикладі Законів України: «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі».

5. Вивчити основні положення про інтелектуальну власність загального законодавства на прикладі Законів України «Про власність» (ст. 13, 40, 41, 42), «Про інноваційну діяльність», «Про інформацію».

6. Навести особливості міжнародних договорів з питань інтелектуальної власності на прикладі угоди TRIPS (ч. 3 «Захист прав інтелектуальної власності»).

Методичні рекомендації

Вивчаючи законодавче забезпечення питань інтелектуальної власності, слід урахувати існуючі ієрархічні рівні законодавчих актів України: 1) Конституція; 2) кодекси; 3) загальні і спеціальні закони.

Основним законодавчим актом, що визначає головні правові засади щодо інтелектуальної власності, є Конституція України 2004 р., згідно з якою «кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатися результатами інтелектуальної, творчої діяльності» (ст. 41). У Конституції (ст. 41 і 54) визначено право автора на результати творчої діяльності. До другого рівня законодавчих актів належать кодекси: Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Кримінальний кодекс України і Митний кодекс України. Загальні положення про інтелектуальну власність містяться у Цивільному кодексі України 2003 р. (кн. 4 «Право інтелектуальної власності»). У ньому визначено об'єкти і суб'єкти інтелектуальної власності та підстави виникнення права, поняття майнових і немайнових прав, а також види права інтелектуальної власності в Україні. Подано також правила використання і захисту прав інтелектуальної власності.

Кодекс визначає, що суб'єктами права інтелектуальної власності можуть бути два типи суб'єктів:

1) творець (творці) об'єкта права інтелектуальної власності;

2) інші особи, яким належать особисті немайнові та (або) майнові права інтелектуальної власності.

Слід звернути увагу на положення кодексу (ст. 429), згідно з яким суб'єктом права інтелектуальної власності на об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, за певних умов може бути також юридична чи фізична особа, де або в якій працює той, хто створив цей об'єкт.

При встановленні у процесі творчої діяльності (в проєкті) об'єкт інтелектуальної власності потрібно враховувати поданий у кодексі (ст. 420) перелік об'єктів і види права інтелектуальної власності в Україні:

1) право інтелектуальної власності на літературний, художній та інший твір (авторське право) – гл. 36 ЦК;

2) право інтелектуальної власності на виконання, фонограму, відеограму та програму (передачу) організації мовлення (суміжні права) – гл. 37 ЦК;

3) право інтелектуальної власності на наукове відкриття (гл. 38 ЦК);

4) право інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок (гл. 39 ЦК);

5) право інтелектуальної власності на компонування інтегральної мікросхеми (гл. 40 ЦК);

6) право інтелектуальної власності на раціоналізаторську пропозицію (гл. 41 ЦК);

7) право інтелектуальної власності на сорт рослин, породу тварин (гл. 42 ЦК);

8) право інтелектуальної власності на комерційне найменування (гл. 43 ЦК);

9) право інтелектуальної власності на торговельну марку (гл. 44 ЦК);

10) право інтелектуальної власності на географічне зазначення (гл. 45 ЦК);

11) право інтелектуальної власності на комерційну таємницю (гл. 46 ЦК).

Для більш конкретного вивчення вимог і правил створення, використання та захисту прав інтелектуальної власності застосовують спеціальні закони для окремих видів інтелектуальної власності:

- Закон «України «Про авторське право і суміжні права» від 11.07.2001 р. № 2627-III;
- Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 01.06.2000 р. N 1771-III;
- Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1994 р. № 3769-XII;
- Закон України «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 05.11.1997 р. № 621/97;
- Закон України. «Про охорону прав на сорти рослин» від 21.04.1993 р. № 3117-XII;
- Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» від 15.12.1994 р. № 3688-XII;
- Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16.06.1999 р. № 752-XIV;
- Закон України «Право на розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» від 23.03.2000 р. № 1587-III;
- Закон України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» від 17.01.2002 р. № 2953-III.

Законодавство містить правові засади вирішення питань використання і захисту прав (майнових і немайнових) конкретних видів інтелектуальної власності. Після ознайомлення із законом доцільно вивчити також додаткову інформацію щодо державного регулювання питань інтелектуальної власності, до якої належать:

- постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» №1756 від 27.12.2001 р.;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил роздрібної торгівлі примірниками аудіовізуальних творів і фонограм» № 1209 від 4.11.1997 р.;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження положень з питань розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм» № 1555 від 13.10.2000 р.;
- постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження розміру винагороди (роялті) за використання опублікованих з

комерційною метою фонограм і відеограм та порядку її виплати» №71 від 18.01.2003 р.;

– постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав» №72 від 18.01.2003 р.

Для ґрунтовнішого вивчення законодавчого забезпечення створеного об'єкта права інтелектуальної власності слід ознайомитися також із загальним законодавством, де викладені відповідні питання. До таких загальних законів належать:

– Закон України «Про власність (ст.13, 40, 41, 42)» від 27.04.2007 р. № 697-ХІІ;

– Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26.11.1993 р. № 3659-ХІІ;

– Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-ІV;

– Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 р. № 3759-ХІІ;

– Закон України «Про рекламу» від 3.07.1996 р. № 270/96;

– Закон України «Про видавничу справу» від 5.06.1997 р. № 318/97;

– Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 р. № 3322-ХІІ;

– Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 1.01.1997 р. № 236/96;

– Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 27.02.2002 р. N 200/6488;

– Закон України «Про інформацію» від 2.10.1992 р. № 2657-ХІІ;

– Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» від 5.07.1994 р. № 80/94.

Вивчаючи законодавчу базу інтелектуальної власності, варто враховувати, що Україна натеper розв'язує проблему гармонізації спеціального законодавства України з нормами міжнародної угоди про торговельні аспекти інтелектуальної власності **TRIPS** (одна з угод Світової організації торгівлі – СОТ). Обов'язкове виконання норм цієї угоди є умовою членства України в СОТ.

Згідно з частиною 3 угоди TRIPS «Захист прав інтелектуальної власності», країни-учасниці зобов'язуються забезпечити на своїй

території дію таких процедур, що запобігають порушенню законодавства у сфері охорони прав інтелектуальної власності (ст. 41).

Основою міжнародної системи інтелектуальної власності є 23 угоди, 15 з яких регламентують правовідносини у сфері промислової власності, 8 – стосуються авторського та суміжних прав.

Україна є учасницею таких міжнародних договорів:

1. Конвенція, якою заснована Всесвітня організація інтелектуальної власності (14.07.1967 р.), 19.09.1968 р.

2. Всесвітня конвенція про авторське право (06.09.1952 р.), 23.12.1993 р.

3. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (24.07.1971 р.), 31.05.1995 р.

4. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм (29.10.1971 р.), 15.06.1999 р.

5. Паризька конвенція про охорону промислової власності (20.03.1883 р.), 25.12.1991 р.

6. Договір про патентне право (1.06.2000 р.), 22.11.2002 р.

7. Договір про патентну кооперацію (19.06.1970 р.), 25.12.1991 р.

8. Будапештський договір про міжнародне визнання депонування мікроорганізмів з метою патентної процедури (28.04.1977 р.), 01.11.1996 р.

9. Міжнародна конвенція з охорони нових сортів рослин (02.12.1961 р.), 02.06.1995 р.

10. Мадридська Угода про міжнародну реєстрацію знаків (14.04.1891 р.), 25.12.1991 р.

11. Договір про закони щодо товарних знаків (27.10.1994 р.), 13.10.1995 р.

12. Ніщцька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків (15.06.1957 р.), 01.06.2000 р.

13. Протокол до Мадридської угоди про міжнародну реєстрацію знаків (28.06.1989 р.), 29.12.2000 р.

14. Найробський договір про охорону Олімпійського символу (26.09.1981), 13.03.1998.

Україна продовжує роботу щодо приєднання до інших договорів.

Під час практичного заняття проводиться обговорення питань законодавчого забезпечення інтелектуальної власності.

Для обговорення питання кожен студент обирає законодавчий акт із запропонованого переліку згідно з номером у списку групи. Для обраного законодавчого акту потрібно надати його загальну характеристику, структуру (перелік основних розділів), зміст основних вимог до вирішення питань охорони, використання і захисту об'єкта, якому присвячений закон.

Перелік законодавчих актів до обговорення:

1. Конституція України (ст. 41, 45) про інтелектуальну власність і зміст права інтелектуальної власності (майнові, немайнові права) згідно із Цивільним Кодексом України (кн. 4, ст. 27, 472, 517, 520, 521, 522, 523).

2. Закон України «Про власність».

3. Закон України «Про інноваційну діяльність».

4. Закон України «Про інформацію».

5. Закон України «Про авторське право і суміжні права».

6. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі».

7. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки».

8. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг».

9. Постанова Кабміну України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» №1756 від 27.12.2000 р.

10. Основні положення міжнародної угоди «TRIPS» від 15.04.1994 р. (ч. 3) щодо Інтелектуальної власності.

Джерела: [1–16]; [25]; [27]

Запитання і завдання для самостійного опрацювання

1. Дайте визначення поняття «інтелектуальна власність».

2. Які види діяльності належать до інтелектуальної?

3. У чому полягає подвійна природа права інтелектуальної власності?

4. Схарактеризуйте майнові права інтелектуальної власності згідно із Цивільним кодексом України.

5. Як характеризуються у Цивільному кодексі немайнові права інтелектуальної власності?

6. Зобразіть схематично та схарактеризуйте ієрархічну структуру законодавчої бази України з інтелектуальної власності.

7. Які закони України належать до спеціальних законів з інтелектуальної власності?

8. Які основні питання розглядаються в Законі України «Про авторське право»?

9. Схарактеризуйте основні положення Закону України «Про охорону прав на винаходи».

10. Які державні акти слід додатково вивчати під час вирішення питань інтелектуальної власності?

11. Схарактеризуйте загальне законодавство, що містить питання інтелектуальної власності. Наведіть приклади.

12. Дайте загальну характеристику міжнародної системи інтелектуальної власності.

13. Проаналізуйте основні вимоги міжнародної угоди TRIPS щодо захисту прав інтелектуальної власності.

Практичне заняття 2

ОБ'ЄКТИ ТА СУБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

Мета: засвоїти типове завдання класифікації та визначення об'єктів права інтелектуальної власності в процесі проектної діяльності, особливості їх майнових і немайнових прав, використання і передачі прав, визначення можливих спадкоємців та інших суб'єктів права інтелектуальної власності, а також суб'єктів державної системи інтелектуальної власності, їх функцій і напрямів діяльності.

Послідовність проведення заняття

I. Обговорення проблемних питань з теми.

1. Вивчення національної системи класифікації об'єктів інтелектуальної власності в Україні.

2. Опанування особливостей майнових і немайнових прав основних груп об'єктів інтелектуальної власності.

3. Визначення особливостей об'єктів авторського права.

4. З'ясування особливостей об'єктів промислової власності.

5. Визначення об'єктів інтелектуальної власності в процесах проектної діяльності.

6. Вивчення питань використання і передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності, суб'єкти права інтелектуальної власності і суб'єкти державної системи інтелектуальної власності.

II. Визначення вихідних положень проекту чи підприємства, які обираються студентом для створення можливого об'єкта інтелектуальної власності.

1. Вказати назву проекту і можливі результати творчої діяльності.

2. Визначити можливий об'єкт інтелектуальної власності і його класифікаційну групу.

3. Обрати нормативно-правову базу щодо впровадження та використання об'єкта права інтелектуальної власності.

III. Практичне опрацювання теоретичного матеріалу.

1. Упорядкуйте за основними класифікаційними групами та подайте у вигляді схеми об'єкти інтелектуальної власності, визначені Цивільним кодексом України. Дайте їх загальну характеристику.

2. Схарактеризуйте загальні особливості використання майнових і немайнових прав об'єктів інтелектуальної власності за наведеними групами (у вигляді таблиці за прикладом).

3. Визначте об'єкт інтелектуальної власності як результат конкретної проектної діяльності. Складіть перелік законодавчих і нормативних актів щодо використання об'єкта.

4. Зобразіть структурну схему державної системи інтелектуальної власності. Дайте загальну характеристику її складників як суб'єктів інтелектуальної власності.

Методичні рекомендації

Цивільним кодексом України (ст. 420) встановлено 19 об'єктів інтелектуальної власності, до яких належать: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання; фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні позначення; комерційні таємниці.

Об'єкти зазвичай класифікують за трьома групами: об'єкти авторського права та суміжних прав; результати науково-технічної творчості; комерційні позначення. Використовуючи таку класифікацію, найбільш зручно обирати для того чи іншого об'єкта законодавчі та нормативні акти, вивчати особливості майнових і немайнових прав об'єктів, їх передачу, використання та охорону. Так, наприклад, охорона майнових прав автора для об'єктів авторського права діє протягом усього його життя і 70 років після смерті (ст. 423 ЦК). До об'єктів авторського права належать літературні та художні твори, комп'ютерні програми, компіляції даних (бази даних), якщо вони за добором або впорядкуванням їхніх складників є результатом інтелектуальної діяльності.

Майновими правами інтелектуальної власності на твір (об'єкт авторського права) є:

- право на використання твору;
- виключне право дозволяти використання твору;
- право перешкоджати неправомірному використанню твору, зокрема забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, установлені законом.

Авторові твору належать особисті немайнові права, що встановлені Кодексом (ст. 423), а також право:

- вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо;
- забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору;
- обирати псевдонім у зв'язку з використанням твору;
- на недоторканність твору.

Використанням твору є його:

- опублікування;
- відтворення в будь-який спосіб та в будь-якій формі;
- переклад;
- перероблення, адаптація, аранжування та інші подібні зміни;
- включення складником до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій тощо;
- публічне виконання;
- продаж, передання в найм (оренду) тощо;

– імпорт його примірників, примірників його перекладів, переробок тощо.

Основними законодавчими та нормативними актами щодо об'єктів авторського права (крім Цивільного кодексу України), з якими слід ознайомитись є:

– Закон України «Про авторське право і суміжні права».

– постанова Кабінету Міністрів України «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір» №1756 від 27.12.2000.

Особливості мають об'єкти інтелектуальної власності, що входять у групу «Результати науково-технічної творчості», які також визначають як «Об'єкти промислової власності». До них належать, наприклад, винахід, корисна модель і промисловий зразок. Винахід – це технологічне або технічне вирішення, що відповідає критеріям патентоспроможності, тобто новизні, та промисловій придатності. Об'єктами винаходу можуть бути продукт (пристрій), спосіб, а також застосування раніше відомого продукту чи способу за новим призначенням.

Корисна модель — це нові й промислово придатні рішення, що стосуються конструктивного використання пристрою.

Промисловим зразком є результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання. Об'єктом промислового зразка можуть бути форма, малюнок чи розфарбування або їх поєднання, що визначають зовнішній вигляд промислового виробу.

Набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок охороняється державою й засвідчується патентом.

Власники патенту на винахід, корисну модель та промисловий зразок мають майнові права інтелектуальної власності, що обмежуються терміном:

- на винахід – 20 років,
- на корисну модель – 10 років,
- на промисловий зразок – 15 років.

Майновими правами інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок є:

– право на використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка;

- виключне право дозволяти використання винаходу, корисної моделі, промислового зразка (видавати ліцензії);
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню винаходу, корисної моделі, промислового зразка, зокрема й забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, установлені законом.

Основними законодавчими актами щодо об'єктів промислової власності є:

- Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;
- Закон України «Про охорону прав на промислові зразки».

За потреби вивчають міжнародні договори, наприклад:

- Паризьку конвенцію про охорону промислової власності (20.03.1883), 25.12.1991.
- Договір про патентне право (1.06.2000), 22.11.2002.

До об'єктів третьої групи «Комерційні позначення» належать: торговельні марки, географічні зазначення і комерційні найменування. Права на торговельну марку та географічні зазначення підлягають державній реєстрації. Комерційне найменування охороняється без обов'язкової реєстрації. Найбільш часто використовують торговельні марки.

Право інтелектуальної власності на торговельну марку засвідчується свідоцтвом. Порядок видачі свідоцтва встановлений Цивільним кодексом (ст. 494). Майнові права інтелектуальної власності на торговельну марку є чинними протягом 10 років (може бути продовжено щоразу на 10 років).

Майновими правами інтелектуальної власності на торговельну марку є:

- право на використання торговельної марки;
- виключне право дозволяти використання торговельної марки;
- виключне право перешкоджати неправомірному використанню торговельної марки, зокрема й забороняти таке використання;
- інші майнові права інтелектуальної власності, встановлені законом.

Оновним законодавчим актом щодо торговельної марки є Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг».

Право на географічні позначення охороняється Законом України «Про охорону на зазначення походження товарів».

Право інтелектуальної власності на географічне позначення виникає від дати державної реєстрації цього права, якщо інше не встановлене законом. Обсяг правової охорони географічного позначення визначається характеристиками товару (послуги) та межами географічного місця його (її) походження, зафіксованими державною реєстрацією права інтелектуальної власності на географічне зазначення.

Правами інтелектуальної власності на географічне позначення є:

– право на визнання позначення товару (послуги) географічним зазначенням;

– право на використання географічного зазначення;

– право перешкоджати неправомірному використанню географічного зазначення, зокрема й забороняти таке використання.

Під час практичного заняття для обговорення особливостей об'єктів інтелектуальної власності, їх майнових і немайнових прав кожен студент може обрати об'єкт, визначений за напрямом проектної діяльності, або об'єкт із запропонованого переліку згідно з номером прізвища у списку групи. Для обраного об'єкта потрібно визначити законодавчі і нормативні акти, що регламентують питання його охорони. За допомогою документів визначити особливості майнових і немайнових прав об'єкта та їх використання, сформувати перелік особливостей у вигляді таблиці.

Перелік об'єктів права інтелектуальної власності для вибору студентом

1. Літературні твори.	9. Корисні моделі.
2. Художні твори.	10. Промислові зразки.
3. Комп'ютерні програми.	11. Раціоналізаторські пропозиції.
4. Компіляції даних.	12. Комерційні таємниці.
5. Виконання.	13. Торговельні марки.
6. Фонограми та відеограми.	14. Географічні зазначення.
7. Програми організацій
мовлення.	15. Комерційні (фірмові) найменування.
8. Винаходи.	

Джерела: [7]; [10]; [11]; [12]; [13]; [20].

Запитання і завдання для самостійного опрацювання

1. За якими основними групами класифікують об'єкти права інтелектуальної власності?
2. Сформулюйте немайнові права об'єктів інтелектуальної власності і дайте їх загальну характеристику.
3. Сформулюйте загальні майнові права об'єктів інтелектуальної власності і поясните їх зміст.
4. За якими ознаками можуть відрізнитися майнові права окремих об'єктів інтелектуальної власності?
5. Які результати творчої діяльності належать до авторського права?
6. Наведіть перелік об'єктів суміжного права і опишіть їх особливості.
7. Які результати науково-технічної діяльності належать до об'єктів промислової власності?
8. Опишіть особливості майнових прав об'єктів промислової власності.
9. Опишіть особливості об'єкта інтелектуальної власності «комерційна тасмниця».
10. Які об'єкти належать до засобів індивідуалізації?
11. Чим характеризуються особливості майнових прав торговельної марки, географічного зазначення, фірмового найменування?
12. Наведіть загальну структуру державної системи інтелектуальної власності.
13. Які функції в державній системі виконує інститут інтелектуальної власності?
14. Що належить до основних функцій інституту промислової власності (Укрпатента)?

Практичне заняття 3

ПРОЦЕСИ СТВОРЕННЯ, НАБУТТЯ ПРАВ ТА ВИКОРИСТАННЯ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Мета: засвоїти типове завдання набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності; навчитись використовувати міжнародну патентну класифікацію при патентних дослідженнях, оформлювати заявки на винахід, проводити експертизу на патентну чистоту, використовувати стратегію захисту прав на об'єкти промислової власності, опанувати особливості юрисдикційної та неюрисдикційної форм захисту прав.

Порядок проведення заняття

I. Обговорення проблемних питань.

1. Вивчення особливостей набуття прав об'єктів інтелектуальної власності основних класифікаційних груп.

2. Вивчення особливостей створення і набуття прав на об'єкти промислової власності.

3. Вивчення принципів побудови національної системи патентної інформації.

4. З'ясування принципів побудови міжнародної патентної класифікації та її використання при проведенні патентних досліджень.

5. З'ясування алгоритму пошуку описів патентів на винаходи в інформаційно-довідковій системі Українського інституту промислової власності (Укрпатент).

6. Вивчення вимог до оформлення документів для отримання патенту на винахід.

II. Визначення вихідних положень проекту чи підприємства для створення можливого винаходу.

1. Вказати назву проекту і можливі результати творчої діяльності, що задовольняють вимоги до винаходу.

2. Сформулювати назву потенційного винаходу.

3. Визначити дані для виходу в електронну пошукову систему.

4. Підготувати бланк-форму для оформлення заявки на винахід.

Завдання

1. Опишіть п'ятирівневу структуру міжнародної патентної класифікації (МПК).

2. Для визначеного потенційного об'єкта для винаходу в електронній Довідковій системі Укрпатента визначте рубрику МПК з представленням послідовних кроків.

3. З використанням запропонованого алгоритму патентного пошуку знайдіть патенти на винаходи, що відповідають визначеній рубриці МПК, та їх описи.

4. Проведіть аналіз знайдених патентів та оберіть один, що найбільш відповідає визначеному потенційному об'єкту для винаходу, який може бути його прототипом.

5. Визначте елемент новизни для винаходу порівняно з обраним прототипом і оформіть заявку на винахід за запропонованою формою.

Методичні рекомендації

Набуття прав на об'єкти права інтелектуальної власності або правова охорона здійснюються після розроблення об'єкта права інтелектуальної власності.

Правова охорона потрібна для запобігання можливого порушення прав з боку недобросовісного конкурента.

Для різних груп та об'єктів права інтелектуальної власності згідно із законодавством використовують різні способи правової охорони.

Як форма охорони об'єктів авторського права використовується знак охорони авторського права, що міститься на кожному примірникові твору й складається з латинської літери «с» в колі, імені (найменуванні) власника авторського права та року першого опублікування твору. Наприклад: © Інститут інтелектуальної власності і права, 2005.

Для отримання гонорару автори можуть реєструвати свої твори в державному підприємстві «Українське агентство з авторських і суміжних прав» (УААСП) у порядку, передбаченому «Інструкцією про порядок обліку авторів, реєстрації творів і розподілу гонорару», яка затверджена наказом УААСП №10 від 19 лютого 1997 р.

Для охорони об'єктів суміжних прав на всіх примірниках фонограм і відеограм чи на їхніх упакованнях проставляється знак, що складається з латинської літери R у колі, імені (найменування) власника суміжних прав і року першої публікації фонограми.

Набуття прав на об'єкти промислової власності – винахід, корисну модель, промисловий зразок охороняється державою й засвідчується патентом.

Патент – це техніко-юридичний документ, виданий заявникові на винахід, корисну модель чи промисловий зразок, що відповідає умовам патентоспроможності та підтверджує авторство, пріоритет і право власності на зазначені об'єкти.

Для оформлення прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки слід подати відповідно оформлену заявку на адресу

державного підприємства «Український інститут промислової власності», підпорядкованого Державній службі інтелектуальної власності, де заявка проходить експертизу. Водночас з публікацією відомостей про видання патенту Державна служба здійснює державну реєстрацію патенту, для чого вносить до реєстру відповідні дані. Патент видає Державна служба протягом місяця після його реєстрації. Обсяг правової охорони визначається формулою винаходу чи корисної моделі і сукупністю суттєвих ознак промислового зразка.

Набуття права інтелектуальної власності на комерційні позначення має особливості залежно від їх виду – на торговельну марку і географічне зазначення засвідчується свідоцтвом. На комерційне (фірмове) найменування право інтелектуальної власності є чинним від моменту першого використання цього найменування та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації. Відомості про комерційне найменування можуть вноситися до реєстрів, порядок ведення яких установлюється законом, наприклад, Цивільним кодексом.

Засвідчення прав на об'єкти промислової власності патентом забезпечує більш високий рівень правової охорони, ніж інші способи охорони, наприклад, знаки охорони і реєстрація авторського і суміжного права. Щоб отримати патент, автор повинен уміти проводити патентний пошук для усвідомлення елементів новизни свого винаходу, використовуючи патентну пошукову систему. Патентна інформаційно-пошукова система Укрпатенту будується на основі МПК, яка охоплює всі галузі науки і техніки. Електронну інформаційно-пошукову систему забезпечує сайт Укрпатенту (режим доступу – <http://www.uipv.org/>).

Міжнародна патентна класифікація являє собою ієрархічну п'ятирівневу класифікаційну систему, що охоплює всі відомі галузі науки і техніки, у яких можуть бути створені винаходи.

Перший рівень ієрархії вміщує вісім розділів, які позначаються латинськими літерами А до Н, наприклад, Розділ А. Життєві потреби людини (рис. 1).

Після відшукування розділу, якому відповідає об'єкт для винаходу, визначають наступну рубрику МПК – клас (звертаючись до визначеного розділу).

Клас позначається літерою відповідного розділу і арабськими цифрами від 1 до 99.

Наприклад: **A61 – Медицина і ветеринарія; гігієна.**

Третій рівень ієрархії МПК – **підкласи**, що позначаються латинськими літерами від A до Z з індексом класу. Наприклад: **A61B – Діагностика; хірургія; ідентифікування.**

На рівні підкласу загалом визначається **галузь техніки**.

Кожен підклас поділений на підрозділи, що називаються дробовими рубриками. Серед дробових рубрик розрізняють основні групи і підгрупи, що становлять собою ще два рівні ієрархії МПК. Індекс дробової рубрики складається з індексу підкласу, за яким йдуть два числа, розділені навкісною рисою. Індекс основної групи складається з індексу підкласу, за яким йде одно-, дво- або тризначне число, навкісна риска і два нулі.

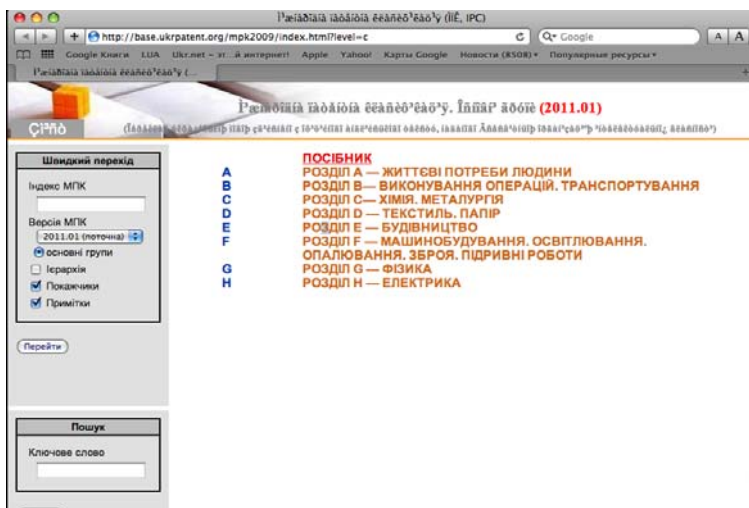

Рис. 1. Розділи МПК у інформаційно-пошуковій системі

Наприклад: **A61B 5/00 – Вимірювання для діагностичних цілей.** Текст основної групи визначає галузь техніки, яку вважають доцільною для проведення пошуку. У МПК текст і індекси основних груп виділені жирним шрифтом. Індекс підгрупи складається з індексу підкласу, за яким йде одно-, дво- або

тризначне число основної групи, якій підпорядкована дана підгрупа, навкісна риска і дві цифри, окрім «00». Наприклад: A61B 5/02 – Вимір пульсу, частоти сердечних скорочень, тиску або кровотоку.

Отже, послідовно визначається повна рубрика МПК певного об'єкта для винаходу (рис.2).

В усіх випадках текст підгрупи має бути зрозумілим в межах змісту вищестоящої рубрики, якій підпорядкована дана підгрупа. Схематично рубрики МПК можна зобразити так:

A	61	B	5 / 0225
Розділ	Клас	Підклас	Основна група/підгрупа

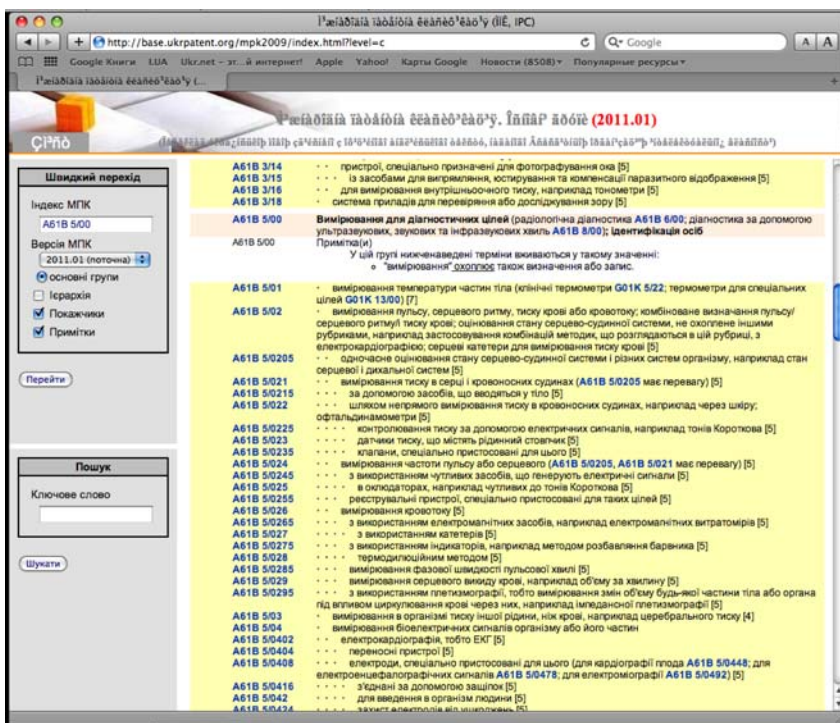

Рис. 2. Повна рубрика МПК для об'єкта на винахід

Використовуючи певну рубрику МПК, у пошуковій системі патентного фонду Українського інституту промислової власності знаходять наявні в цій рубриці патенти на винаходи, які найбільше відповідають обраному об'єкту і його рубриці МПК. Для пошуку патентів на винаходи та їх описів можна використовувати такий алгоритм: зайти на сайт Українського інституту промислової власності (режим доступу – <http://www.uipv.org/>) і далі провести пошук за схемою переходів на наступні сторінки (рис. 3).

Рис. 3. Алгоритм пошуку

Заявка на винахід оформлюється на основі опису обраного патенту (прототипу) з включенням до нього своїх запропонованих елементів новизни. Заявка оформлюється за формою згідно з Правилами складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель.

На рис. 4 подано фрагмент сторінки пошуку спеціалізованої бази даних.

Під час практичного заняття для обговорення особливостей об'єктів інтелектуальної власності, що можуть бути винаходами, кожен студент має обрати об'єкт для винаходу, визначений за напрямом проектної діяльності. При визначенні об'єкта необхідно враховувати, що винаходами можуть бути спосіб або пристрій (конструкція, матеріал), які відповідають вимогам новизни і патентоспроможності та можуть бути промислово відтворені.

Державне підприємство
«Український інститут
промышленної власності»
(ДП «УПІВ»)

Відомості про видачу патентів України на винаходи (корисні моделі)

Пошук

Останні результати пошуку (0)

Кошик (0)

Допомога

Лист адміністратору

Пошук

Записів на сторінці 10

Актуалізовано 2013-10-27 06:56:28

Шукати в знайденому

Ключові слова в назві (uk)	велосипед ТА причіп	ТА
(10) Номер охоронного документа СРСР	1314963	АБО
(11) Номер патенту	56	НЕ
(21) Номер заявки	u200804180	{ }
(22) Дата подання заявки	15.01.2004	* ?
(24) Дата, з якої є чинними права	17.06.2002	< >
(31) Номер попередньої заявки	60/171,906	=
(32) Дата подання попередньої заявки	22.05.2008	
(33) Двобуквений код держави	UA	
(46) Дата публікації патенту	15.08.2005	
(46) Номер бюлетеня	11/2006	
(51) Індекс МПК	A01B 13/08	
(56) Аналоги винаходу	SU 716711	
(86) Номер заявки РСТ	PCT/CN03/00069	
(86) Дата подання заявки РСТ	01.12.2004	
(71) Заявник	Семенов Семен Семенович	

Рис. 4 Сторінка пошуку спеціалізованої бази даних

Приклади об'єктів для винаходу

Винахід на спосіб: 1. Спосіб штампування корпусних елементів з пластмас. 2. Спосіб обробки складних поверхонь зі штучних твердих матеріалів.

Винахід на пристрій: 1. Електронний накопичувач інформації для комп'ютерних систем. 2. Змішувач для отримання однорідних будівельних сумішей.

Винахід на конструкцію: 1. Корпус блока персонального комп'ютера. 2. Письмовий стіл для роботи з персональним комп'ютером.

Винахід на матеріал: 1. Матеріал для корпусних елементів сотових телефонів. 2. Будівельна суміш на основі природних матеріалів. 3. Матеріал для виготовлення корпусу авторучки.

Джерела: [10]; [17]; [21]; [22]; [28].

Завдання та запитання для самостійного опрацювання

1. Для чого необхідно набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності?
2. Як і з якого моменту набувають чинності права на об'єкти авторського права?
3. За яких умов набувають чинності права на об'єкти суміжного права?
4. Які вимоги ставляться до винаходу для його захисту патентом?
5. Для яких об'єктів інтелектуальної власності набуття прав засвідчується патентом?
6. Як набуваються права на комерційні позначення?
7. Дайте тлумачення поняття патентний пошук і поясніть як він здійснюється?
8. Схарактеризуйте МПК і елементи її рубрикації.
9. Опишіть порядок пошуку патентів в інформаційно-пошуковій системі Укрпатенту за допомогою МПК.
10. Що являє собою формула винаходу в описі патенту?
11. Які документи подають разом із заявкою на винахід для отримання патенту?

Практичне заняття 4

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ. ДОГОВОРИ З ПИТАНЬ ВИКОРИСТАННЯ МАЙНОВИХ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Мета: з'ясування типового завдання оцінювання вартості об'єктів інтелектуальної власності під час вирішення питань їх комерціалізації, вибору підходів до оцінювання і методів розрахунку вартості.

Порядок проведення заняття

I. Обговорення проблемних питань з теми.

1. Вивчення основних завдань комерціалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності.

2. Вивчення особливостей видів комерціалізації при зовнішньому використанні об'єктів права інтелектуальної власності і при використанні всередині підприємства.

3. З'ясування принципів передачі об'єктів права інтелектуальної власності від автора іншим суб'єктам за ліцензійним договором з урахуванням типу ліцензії.

4. Вивчення основних підходів до оцінювання об'єктів права інтелектуальної власності й особливостей їх використання.

5. Вивчення особливостей розрахунку вартості прав на об'єкти права інтелектуальної власності методами капіталізації, приведених витрат, дисконтування грошових потоків і роялті.

II. Визначення вихідних положень проекту чи підприємства для комерціалізації об'єкта права інтелектуальної власності.

1. Вказати назву проекту і можливі результати творчої діяльності, що можуть бути об'єктами права інтелектуальної власності.

2. Сформулювати назву потенційного об'єкта інтелектуальної власності.

3. Визначити дані для оцінки вартості об'єкта інтелектуальної власності: вид комерціалізації, підхід до оцінювання вартості, метод оцінювання.

Завдання

1. Описати основні шляхи та види комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, що використовуються на підприємствах.

2. Описати особливості підходів до оцінювання вартості об'єктів права інтелектуальної власності та методів оцінювання, що відповідають цим підходам.

3. Розкрити зміст поняття «приведені витрати», «капіталізація», «дисконтування» та «роялті», що використовують під час розрахунків вартості об'єктів права інтелектуальної власності.

4. Для певного об'єкта права інтелектуальної власності обраним методом розрахувати вартість об'єкта за визначеними вихідними даними до розрахунку (узгодити з викладачем).

Методичні рекомендації

Головним завданням комерціалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності є отримання прибутку при їх використанні.

Комерціалізація пов'язана з розв'язанням таких завдань:

- формалізація результатів дослідження;
- оцінювання сили об'єкта інтелектуальної власності та його комерційного потенціалу;
- пошук партнерів для впровадження об'єкта інтелектуальної власності;
- проведення ліцензування і укладання ліцензійних угод;
- отримання потрібної інформації і документації.

Формалізація результатів досліджень в межах проекту пов'язана з визначенням типу об'єкта інтелектуальної власності та набуттям прав на нього. Оцінювання сили об'єкта інтелектуальної власності полягає в тому, що, наприклад, винахід, захищений патентом, має більшу вагу і комерційний потенціал, ніж об'єкт авторського права; патент, яким захищено більшу кількість характеристик пристрою або способу, більш вагомий, ніж патент, яким захищено менше характеристик. Оцінювання комерційного потенціалу об'єкта інтелектуальної власності пов'язане також з оцінюванням його вартості. При пошуку партнерів для впровадження об'єкта інтелектуальної власності враховують репутацію компанії на ринку, її прибутковість, кредитний рейтинг, потенційні можливості виробництва. У сучасних умовах при впровадженні комерційно значущих об'єктів інтелектуальної власності – патентів, технологій – це завдання беруть на себе офіси передачі технологій (ОПТ), які є посередниками між компанією-розробником і компанією-виробником.

Одним з ефективних шляхів комерціалізації є ліцензування, при якому ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності оформлюється як складова ліцензійного договору.

Ліцензія може бути:

- виключною – майнові права може використовувати в повному обсязі тільки один ліцензіат (покупець);
- невиключною – допускає зберігання ліцензіаром частини майнових прав і можливість передачі частини прав іншим користувачам;
- одиничною – ліцензіар зберігає за собою право користуватися майновими правами на рівні з ліцензіатом, але не може передавати права іншим користувачам.

До ліцензійного договору додається технічна документація, а в договорі обов'язково мають бути визначені права та обов'язки сторін договору, а також види і терміни платежів за ліцензією.

Для вирішення питань платежів за ліцензійним договором попередньо розраховують вартість ліцензії.

Необхідність оцінювання вартості об'єктів права інтелектуальної власності виникає також під час їх постановки на бухгалтерський облік, при передачі інтелектуальної власності в заставу під час отримання кредиту. Для оцінювання вартості використовують прийняту методологію, що ґрунтується на передбачених Національним стандартом №1 підходах і відповідних до них методах. Такими підходами є:

- витратний;
- порівняльний (ринковий);
- дохідний.

Витратний підхід – заснований на визначенні поточної вартості витрат на об'єкт у поточних цінах (є основним під час постановки прав на ОПВ на бухгалтерський облік).

Порівняльний підхід – вартість прав на ОПВ визначається зіставленням цін нещодавніх продажів подібних об'єктів.

Дохідний підхід – ґрунтується на принципі очікування (вартість ОПВ визначається величиною майбутньої вигоди його власника).

Найчастіше для розрахунків використовують такі методи:
1) приведених витрат (відповідає витратному підходу);
2) дисконтування грошових потоків; 3) роялті (належить до дохідного підходу).

Метод приведених витрат найчастіше використовується для оцінювання нематеріальних активів, які не приносять прибуток за цей час. Застосовуючи метод вихідних витрат для оцінювання ОПВ, проводять такі роботи:

- виявлення всіх фактичних витрат, пов'язаних зі створенням, придбанням або введенням в дію ОПВ;
- коригування витрат на величину індексу цін на дату оцінювання;
- визначення нарахованої величини амортизації ОПВ;
- визначення вартості прав на ОПВ як різниці між скоригованою величиною витрат і нарахованою амортизацією.

Що повніше враховані реальні витрати, то більш обґрунтованим є результат оцінювання.

Засобами надходження ОПВ на підприємство є:

- створення ОПВ на власному підприємстві;
- придбання прав на ОПВ у третіх осіб на основі ліцензійних договорів або угод про поступку прав;
- внесення ОПВ до статутного фонду підприємства;
- безоплатна передача ОПВ підприємству.

Залежно від шляхів надходження ОПВ використовуються різні варіанти методу вихідних витрат.

Оцінювання ОПВ, створених на власному підприємстві, виконують за формулою:

$$PV = K_c \cdot \sum_{t=t_n}^{t=t_k} B_t \cdot K_t^{н.с} \cdot K_t^I,$$

де PV – розрахункова ціна ОПВ; K_c – коефіцієнт морального старіння, що визначається на дату оцінки; B_t – річні сумарні витрати на ОПВ в році t розрахункового періоду; t_n – початковий рік розрахункового періоду; t_k – кінцевий рік розрахункового періоду; $K_t^{н.с}$ – коефіцієнт нарощування ставок банківського відсотка, призначений для приведення різночасових щорічних сум до розрахункового року; K_t^I – коефіцієнт індексації, що враховує зміну індексу цін року t в даній галузі виробництва.

Коефіцієнт морального старіння

$$K_c = 1 - \frac{T_\Phi}{T_n},$$

де T_Φ – фактичний термін дії охоронного документа на дату оцінювання, років; T_n – номінальний (повний) термін дії охоронного документа, років.

Коефіцієнт нарощування ставок банківського відсотка $K_t^{н.с}$ визначають за формулою

$$K_t^{н.с} = \left(1 + \frac{i}{100} \right)^t,$$

де i – банківський відсоток.

Для визначення $K_t^{н.с}$ і K_t^I можуть використовуватися табличні дані, зокрема наведені в публікаціях.

Метод дисконтування грошових потоків – належить до методів непрямой капіталізації, при цьому враховується співвідношення між дійсною та майбутньою вартістю за формулою зростання знижки в майбутніх грошових потоках. Метод застосовується для оцінювання інтелектуальної власності, що використовується у виробничій діяльності на підставі ліцензійної угоди.

Вартість прав на ОПВ визначається за формулою:

$$PV = \sum C_t DF,$$

де PV – дійсна вартість ОПВ; t – період, за який проводиться оцінювання; C_t – чистий прибуток; DF – коефіцієнт дисконтування

$$DF = 1/(1+i_t)^t,$$

тут i_t – ставка віддачі на капітал (ставка дисконту), яка в загальному випадку враховує інфляцію та ризики і може бути прийнята як банківський відсоток за використання капіталу (звичайно береться в межах 5...15 %).

До вихідних даних для розрахунку, крім даних про продажі (прибуток), мають також входити дані про податок на прибуток, на який буде зменшуватися вартість ОПВ.

Метод роялті – заснований на практиці оцінювання на підставі міжнародного досвіду продажу ліцензій. Оцінювання полягає в дисконтуванні щорічних грошових потоків (надходжень) роялті за передбаченою або дійсною ліцензійною угодою.

Роялті – платежі за користування, які сплачує ліцензіат ліцензіару (відсоток від суми валового або чистого продажу, або як фіксована ціна за одиницю проданого товару).

Ціна ліцензії на базі роялті визначається за формулою:

$$PV = \sum C_t R_t / 100,$$

де $R_t/100$ – ставка роялті в році t ; C_t – чистий прибуток, який розраховується за формулою:

$$C_t = V_t Z_t,$$

тут V_t – обсяг випуску продукції за ліцензією за період t , одиниць; Z_t – продажна ціна одиниці продукції.

Ставку роялті R_i найчастіше визначають за таблицями залежно від галузі та виробів (що відповідають предмету ліцензії).

Ставки роялті залежно від рівня ліцензії і обсягу продажів (з даних маркетингових досліджень):

- революційна технологія 7...13;
- якісне значне поліпшення 4...8;
- незначне поліпшення старого продукту 2...5;
- мільйон продажів на рік – 1;
- сотні тисяч продажів на рік 2...3;
- десятки тисяч продажів на рік 3...7;
- продаж спеціалізованого товару 8...10.

Приклад розрахунку вартості права на торговельну марку.

Вихідні дані:

- початкова ціна одиниці продукції – 10 грн;
- ціна одиниці продукції після реклами торговельної марки – 12 грн;
- кількість проданих одиниць продукції:
 - 1-й рік – 100 000,
 - 2-й рік – 150 000,
 - 3-й рік – 200 000,
 - 4-й рік – 100 000;
- ставка дисконту – 14 %;
- податок на прибуток – 25 %.

Для розрахунку доцільно використати дохідний підхід і обрати метод дисконтування грошових потоків:

$$PV = \sum C_i \cdot DF = (12 - 10) \cdot (1 - 0,25) \cdot (100000 / (1 + 0,14) + 150000 / (1 + 0,14)^2 + 200000 / (1 + 0,14)^3 + 100000 / (1 + 0,14)^4) = 583584 \text{ грн.}$$

Джерела: [15]; [18]; [19]; [26].

Запитання і завдання для самостійного опрацювання

1. Охарактеризуйте основні шляхи та види комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності.
2. Чому виникає потреба внесення нематеріальних активів до статутного капіталу підприємства?
3. Що може бути предметом ліцензійного договору?
4. Які типи ліцензій використовують при укладанні ліцензійної угоди?
5. Які обов'язки покладаються на ліцензіара і ліцензіата з документуванням у ліцензійному договорі?
6. З якою метою створюються офіси з передання технологій?

7. Для чого потрібно оцінювати вартість об'єктів права інтелектуальної власності?

8. Назвіть основні підходи до оцінювання вартості ОПІВ і охарактеризуйте їх.

9. Які методи належать до витратного, порівняльного і дохідного підходів?

10. Розкрийте поняття дисконтування грошових потоків і ставки дисконту.

11. Що таке метод роялті і як його використовують у розрахунках вартості ОПІВ?

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 3. Життєвий цикл об'єктів інтелектуальної власності, їх взаємозв'язок із життєвим циклом інноваційної продукції

1. Наведіть склад та характеристику етапів життєвого циклу продукції (нового товару). З якого моменту починається виведення товару на ринок? Чим характеризується стадія занепаду?

2. Наведіть перелік етапів життєвого циклу об'єкту права інтелектуальної власності та охарактеризуйте їх. Що передбачає етап створення об'єкта права інтелектуальної власності? Що являє собою етап утилізації об'єкта права інтелектуальної власності?

3. Опишіть особливості та специфіку процесу розроблення інноваційних товарів. Наведіть сім стадій першого етапу життєвого циклу інноваційного товару та охарактеризуйте їх основні завдання. Які стадії першого етапу передують виведенню інноваційного товару на ринок? Які дослідження проводяться на етапі створення інноваційного товару і як вони пов'язані зі створенням об'єктів інтелектуальної власності? Які процеси включає стадія набуття прав на об'єкт права інтелектуальної власності?

4. Охарактеризуйте шляхи використання інноваційного товару та розроблений під час його створення об'єкт інтелектуальної власності. На якому етапі життєвого циклу інноваційної продукції досягається найбільша цінність об'єкта інтелектуальної власності?

5. На якому етапі життєвого циклу інноваційної продукції приймається рішення про розробку нового об'єкта права інтелектуальної власності для забезпечення конкурентоспроможності. Поясніть необхідність таких дій.

Джерела: [22]; [23]; [24]; [25]; [27].

ЗРАЗКИ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ

1. Інтелектуальна власність передусім слугує інтересам
 - а) авторів; б) державних установ; в) суспільства.
2. Право інтелектуальної власності відповідно до Цивільного кодексу України це право:
 - а) володіти, користуватися, розпоряджатися об'єктом інтелектуальної власності;
 - б) використовувати об'єкт інтелектуальної власності та розпоряджатися ним;
 - в) використовувати, виключне право на дозвіл та перешкоджання використанню об'єкта інтелектуальної власності.
3. Згідно з Конституцією України кожен має право:
 - а) володіти і користуватися результатами своєї інтелектуальної діяльності;
 - б) користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності;
 - в) володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності.
4. Який з наведених нижче об'єктів інтелектуальної власності не є результатом науково-технічної діяльності:
 - а) винахід;
 - б) комп'ютерна програма;
 - в) топографія інтегральної мікросхеми.
5. До функцій Українського інституту промислової власності належить
 - а) збір, розподіл та виплата авторської винагороди;
 - б) проведення експертизи заявок на об'єкти промислової власності щодо їх відповідності умовам надання правової охорони;
 - в) забезпечення державної реєстрації наукових відкриттів;
 - г) забезпечення захисту об'єктів промислової власності.
6. Установою, що реєструє комп'ютерні програми, є
 - а) Українське агентство з авторських та суміжних прав;
 - б) Державна служба власності;
 - в) Український інститут промислової власності;
 - г) комп'ютерні програми не реєструються.

7. Процес створення інноваційного товару складається з таких стадій:

а) маркетингові дослідження – патентні дослідження – науково-дослідна робота – дослідно-конструкторська робота – набуття прав – створення прототипу товару – промислове освоєння;

б) аналіз тенденцій – екстраполяція тенденцій – патентні дослідження – розробка – експериментальна перевірка – запуск виробництва;

в) прогнозування новітніх технологій – технічний аналіз конкурента – забезпечення патентної чистоти продукції – експертні оцінки – прийняття рішень – патентні дослідження – серійне виробництво.

8. Авторським правом охороняється:

а) вираження авторської ідеї;

б) авторська ідея;

в) авторська ідея та вираження авторської ідеї.

9. Об'єктами винаходу можуть бути визнані

а) комп'ютерні програми;

б) пристрій або спосіб;

в) наукова теорія.

10. Суб'єктами авторського права вважають

а) працівників патентних бюро;

б) авторів, їх спадкоємців та осіб, яким автори передали свої права;

в) службовців правоохоронних та судових органів.

11. Формула винаходу

а) визначає хімічний склад і структуру макромолекули індивідуальних хімічних сполук речовини як об'єкта винаходу;

б) є короткою словесною характеристикою, яка визначає технічну сутність винаходу у вигляді сукупності суттєвих ознак рішення;

в) є технічним ескізом або кресленням, що розкриває суть винаходу настільки повно і ясно, щоб його міг відтворити фахівець у конкретній галузі.

12. Під час кваліфікаційної експертизи Укрпатент відмовив заявнику у видачі патенту на винахід з формулюванням «об'єкт не має винахідницького рівня». До подальших дій заявника належить

а) відмова від подальшого патентування;

б) написання скарги до апеляційної палати щодо протиправних дій Укрпатенту;

в) написання нової заявки на корисну модель;

г) охорона незареєстрованого винаходу як комерційної таємниці.

13. Одна зі складових управління процесом створення винаходу скерована на розробку

а) стратегії попередження передчасного розкриття винаходу конкурентами;

б) системи охорони та захисту винаходу на підприємстві;

в) організаційної схеми процесу створення винаходу.

14. Промисловим зразком може бути визнаний

а) зразок обладнання, розроблений для промислових потреб;

б) результат творчої діяльності людини з конструювання функціонального зовнішнього вигляду продукції, придатної для промислового відтворення;

в) виріб, зовнішній вигляд якого зумовлений його естетичними характеристиками.

15. Авторським правом охороняються:

а) літературні твори, фонограми;

б) твори образотворчого мистецтва, виконання творів;

в) літературні твори та твори образотворчого мистецтва.

16. Торговою маркою прийнято називати

а) етикетку на товарі;

б) табличку з технічними параметрами промислової продукції;

в) знак, за яким товари й послуги одних осіб (фізичних або юридичних) відрізняються від товарів та послуг інших осіб.

17. Охорона майнових прав на об'єкти авторського права за Законом України «Про авторське право і суміжні права» (2001) діє:

а) протягом усього життя автора;

б) протягом усього життя автора і 50 років після його смерті;

в) протягом усього життя автора і 70 років після його смерті;

г) безстроково.

18. Об'єктами винаходу можуть бути визнані

а) комп'ютерні програми;

б) продукт або спосіб;

в) наукова теорія.

19. Початком становлення законодавства України про інтелектуальну власність вважається день прийняття Закону України:

- а) «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;
- б) «Про авторське право і суміжні права»;
- в) «Про власність».

20. Результатами науково-технічної творчості є:

- а) винаходи, корисні моделі, комп'ютерні програми;
- б) промислові зразки, комерційні таємниці, топографії інтегральних мікросхем;

в) корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки.

21. Об'єктами авторського права є:

- а) художні твори, наукові відкриття;
- б) літературні твори, ідеї;
- в) лекції, проповіді.

22. Права на винахід охороняються:

- а) патентом;
- б) свідоцтвом;
- в) авторським свідоцтвом.

23. Патентом України на винахід охороняються:

- а) немайнові (особисті) права автора;
- б) майнові (економічні) права автора;
- в) немайнові і майнові права автора.

24. Майнові права на торговельну марку в Україні охороняються:

- а) свідоцтвом;
- б) авторським свідоцтвом;
- в) патентом.

25. Права на використання комерційної таємниці охороняються Законом України:

- а) «Про авторське право і суміжні права»;
- б) «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»;
- в) «Про захист від недобрросовісної конкуренції».

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. *Цивільний* кодекс України від 14.06.2007. Кн. 4. Право інтелектуальної власності. Гл. 35–46, ст. 418–508 // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 44. – Ст. 512.
2. *Господарський* кодекс України від 28.03.2003 року № 436–IV // Офіційний вісник України. – 2003. – Ст. 462.
3. *Податковий* кодекс України від 10.12.2010 року №2755–VI // Офіційний вісник України. – 2010. – Ст. 3248.
4. *Про власність*. Закон України №997-V (997- 16) від 27.04.2007 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 33. – Ст. 440.
5. *Про інноваційну діяльність*. Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р.// Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36. – Ст. 266.
6. *Про інформацію*. Закон України № 2657-XII від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
7. *Про авторське право і суміжні права*. Закон України № 3792–XII від 23.12.1993 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
8. *Про захист від недобросовісної конкуренції*. Закон України № 236/96–VIII від 07.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст. 164.
9. *Про науково-технічну інформацію*. Закон України № 3322–XII від 25.06.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 33. – Ст. 345.
10. *Про охорону прав на винаходи і корисні моделі*. Закон України № 3687–XII від 15.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 32.
11. *Про охорону прав на зазначення походження товарів*. Закон України № 752–XIV від 16.06.1999 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 32. – Ст. 26.
12. *Про охорону прав на знаки для товарів і послуг*. Закон України № 3689–XII від 15.12.1993 р.// Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.

13. *Про охорону* прав на промислові зразки. Закон України № 3688–ХІІ від 15.12.1993р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7.– Ст. 34.

14. *Про охорону* прав на топографії інтегральних мікросхем. Закон України № 621/97–VIII від 05.11.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 8. – Ст. 28.

15. *Про оцінку* майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні. Закон України № 2658–III від 12.07.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – Ст. 251.

16. *Законодавство* України про інтелектуальну власність: тематична збірка. – К. : ІВВ, 2004. – 348 с.

17. *Про затвердження* Правил складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель: наказ Міністерства освіти і науки України від 22.01.2001 р. № 22 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://patent.ua/law.php?id=52>

18. *Про затвердження* Національного стандарту 1 «Загальні засади оцінки майна і майнових прав: постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2003 р. № 1440 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 37. – С. 1995.

19. *Про затвердження* Національного стандарту 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності: постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 р. № 1185 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 75. – С. 279.

20. *Методичні рекомендації* про порядок складання, подачі і розгляду заяви на раціоналізаторську пропозицію. Затверджено наказом патентного відомства України № 131 від 27 серпня 1995 р.

21. *Патентний формуляр*. Основні положення. Порядок складання та оформлення: ДСТУ 3574–97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iop.kiev.ua/~val/dep/dep_tt/DSTU_3574-97.pdf

22. *Патентні дослідження*. Основні положення та порядок проведення: ДСТУ 3575–97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iop.kiev.ua/site/dep/dep_tt/DSTU_3575-97.pdf

23. *Дроб'язко В. С.* Право інтелектуальної власності : навч. посіб. [для студентів вузів] / В. С. Дроб'язко, Р. В. Дроб'язко. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 512 с.

24.21. *Жаров В. О.* Захист прав інтелектуальної власності в Україні: навч. посіб. [для студентів вузів] / В. О. Жаров. – 2-ге вид.,

перероб. і доп. – К. : ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності і права», 2002. – 188 с.

25. *Управління інтелектуальною власністю* : монографія / П. М. Цибульов, В. П. Чеботарьов, В. Г. Зінов, Ю. Суїні; за ред. П. М. Цибульова. – К. : К.І.С., 2005. – 448 с.

26. *Цыбулёв П. Н.* Оценка интеллектуальной собственности: учеб. пособие [для студентов вузов] / П. Н. Цыбулёв – К. : Ин-т интеллектуальной собственности и права, 2005. – 196 с.

27. *Інтелектуальна власність*: словник-довідник: у 2 т. Т. 2. Промислова власність / за ред. О. Д. Святоцького, В. Л. Петрова. – К. : Ін Юре, 2000. – 272с.

28. *Інтернет-адреса Інституту промислової власності «Укрпатент»* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uipv.org